

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

географічний факультет

Кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії, економічної географії та екологічного менеджменту, кафедра географії України та регіоналістики

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Дека́н географічного факультету
Мирослав ЗАЯЧУК
“05” серпня 2025 року

**Методичні рекомендації до написання
КУРСОВОЇ РОБОТИ**

обов'язкова

(вказати: обов'язкова / вибіркова)

Освітньо-професійна програма ОП «Геосистеми та георизики»
(назва програми)

Спеціальність 103 Науки про Землю
(вказати: код, назва)

Галузь знань 10 Природничі науки
(вказати: шифр, назва)

Рівень вищої освіти перший бакалаврський
(вказати: перший бакалаврський/другий магістерський)

географічний
(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання українська
(вказати: на якій мові читається дисципліна)

Чернівці 2025 рік

Методичні рекомендації до написання курсвої роботи відповідно до освітньо-професійної програми Геосистеми та георизики, 103 Науки про Землю, 10 Природничі науки, 23 грудня 2020 р.

Розробники: Холявчук Д.І., доцент, к. геогр.н., Добинда І.П.,

Погоджено з гарантом

Кирилюк С.М.

затверджено на засіданні кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії

Протокол № 1 від "26" серпня 2025 року

Завідувач кафедри Рідуш Б. Т.

Схвалено методичною радою географічного факультету

Протокол №1 від "29" серпня 2025 року

Голова методичної ради географічного факультету Наталя АНДРУСЯК
(підпис) (прізвище та ініціали)

Мета виконання курсової роботи

Курсова робота є невід'ємною складовою освітнього процесу, що спрямована на поглиблення, систематизацію та закріплення теоретичних і практичних знань із фахових дисциплін. Вона сприяє формуванню навичок самостійної роботи з науковими джерелами, критичного аналізу інформації та практичного використання набутих знань для розв'язання навчальних і науково-дослідних завдань. У процесі виконання курсової роботи студент оволодіває основами методології наукових досліджень, вчиться чітко формулювати мету й завдання роботи, добирати адекватні методи дослідження та аргументовано інтерпретувати отримані результати. Курсова робота передбачає самостійне дослідження з використанням матеріалів, зібраних під час навчальних занять, навчальних практик або спеціальних спостережень. Її зміст відображає комплексне застосування професійних знань і вмінь та є важливим етапом підготовки студента до подальшої фахової діяльності або виконання складніших наукових досліджень.

Метою підготовки курсової роботи на першому рівні вищої освіти є формування у студента навичок самостійного науково-теоретичного дослідження, умінь аналізувати результати дослідницької діяльності та розробляти обґрунтовані пропозиції, спрямовані на розв'язання й удосконалення обраної проблематики. Основними *завданнями* курсової роботи є:

- вивчення та узагальнення теоретико-методологічних засад з обраного напрямку проблеми дослідження;
- проведення самостійного дослідження;
- розробка нових теоретичних та/або практичних рекомендацій з підвищення ефективності функціонування досліджуваної проблеми;
- підготовка доповіді і наочних матеріалів, які відображають основний зміст роботи та пропозиції автора з подальшим її захистом.

Підготовка і захист курсових робіт здійснюються відповідно до ПОЛОЖЕННЯ про організацію освітнього процесу у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича (<https://www.chnu.edu.ua/media/mp1hio45/polozhennia-pro-osvitnii-protses.pdf>)

Пререквізити. Курсова робота виконується у четвертому і шостому семестрах навчання на бакалаврському рівні і передбачає попереднє проходження усіх базових дисциплін зі спеціальності, навчальних та виробничих практик.

Результати навчання

Загальні та фахові компетентності:

K03. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Фахові компетентності:

K14. Здатність застосовувати базові знання фізики, хімії, біології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні Землі та її геосфер.

K18. Здатність інтегрувати польові та лабораторні спостереження з теорією у послідовності: від спостереження до розпізнавання, синтезу і моделювання.

K20. Здатність самостійно досліджувати природні матеріали (у відповідності до спеціалізації) в польових і лабораторних умовах, описувати, аналізувати, документувати і звітувати про результати.

K23. Здатність самостійно створювати, редагувати й аналізувати проекти ГІС і тематичні фізико-географічні карти щодо виявлення потенційних природних небезпек.

Програмні результати навчання:

ПР01. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області наук про Землю.

ПР05. Вміти проводити польові та лабораторні дослідження.

ПР11. Впорядковувати і узагальнювати матеріали польових та лабораторних досліджень.

ПР13. Уміти доносити результати діяльності до професійної аудиторії та широкого загалу, робити презентації та повідомлення.

ПР14. Брати участь у розробці проектів і практичних рекомендацій в галузі наук про Землю.

ПР15. Уміти обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення досліджень, збору та обробки даних.

ПР16. Вміти створювати, редагувати карти і проекти ГІС природних процесів і явищ.

**Опис навчальної дисципліни
Загальна інформація**

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	
Денна	2, 3	4, 6	По 3	По 90	Захист

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	денна форма						
	усього	у тому числі					с.р.
		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	
Тематика робіт	Змістовий модуль 1. Підготовка матеріалів та даних						
Тема 1. Вибір теми та обґрунтування її актуальності	5					5	
Тема 2. Визначення об'єкту та предмету, мети й завдання, складання попереднього плану роботи	10					10	
Тема 3. Пошук й аналіз необхідної наукової літератури	15					15	
Разом за ЗМ1	30					30	
Тематика робіт	Змістовий модуль 2. Проведення досліджень та підготовка рукопису						
Тема 1. Виклад основного теоретичного матеріалу, методів та методики дослідження	10					10	
Тема 2. Виклад результатів дослідження	40					40	

Тема 3. Підготовка загальних висновків	5					5	
Тема 4. Оформлення списку використаних джерел та додатків	5					5	
Разом за ЗМ2	60					60	
Тематика робіт	Змістовий модуль 3. Підготовка до захисту курсової роботи						
Тема 1. Підготовка доповіді за результатами курсової роботи	5					5	
Тема 2. Підготовка презентації за результатами курсової роботи	5					5	
Разом за ЗМ 3	10					10	
Усього годин	90					90	

Самостійна робота студента

Змістовий модуль 1. Підготовка матеріалів і даних

Тема 1. Вибір теми та обґрунтування її актуальності

Здобувач вищої освіти має право обрати тему курсової роботи з переліку, затвердженого випусковою кафедрою (фізичної географії, геоморфології та палеогеографії) географічного факультету, або ініціювати власну тему за умови обґрунтування доцільності її виконання. У разі вибору авторської теми студент подає письмове обґрунтування, що містить характеристику актуальності досліджуваної проблеми, елементи наукової новизни, практичну значущість результатів та відповідність теми профілю освітньої підготовки. Наукове керівництво курсовими роботами здійснюють науково-педагогічні працівники закладу вищої освіти, які мають науковий ступінь та/або вчене звання і спеціалізуються у відповідній галузі географічних наук. Назви тем курсових робіт і кандидатури наукових керівників затверджуються Вченою радою географічного факультету не пізніше ніж до початку останнього семестру навчання.

Тема дослідження у межах ОПП «Геосистеми та георизики» розглядається як складова наукової географічної проблеми, що охоплює одне або кілька взаємопов'язаних питань, спрямованих на вивчення функціонування геосистем, їхньої стійкості та проявів природних і природно-антропогенних ризиків. Така тема повинна мати чітко виражену територіальну, просторово-часову або процесуальну орієнтацію та передбачати аналіз динаміки геосистем і факторів ризику.

У географічній науці тематика досліджень зі спеціальності «Геосистеми та георизики» формується в межах фундаментальних і прикладних проблем, що розробляються профільною кафедрою факультету та відповідають сучасним

напрямам розвитку фізичної географії, геоекології й науки про ризики. Обрана тема має відображати специфіку геосистемного підходу, враховувати просторово-часові закономірності природних процесів і передбачати застосування комплексу географічних, геоінформаційних і картографічних методів дослідження.

Під час вибору теми дослідження рекомендується керуватися такими критеріями: актуальністю проблематики геосистем і георизиків на регіональному, національному або глобальному рівнях; наявністю елементів наукової новизни; практичною значущістю результатів для оцінювання ризиків, територіального планування, управління природними небезпеками та сталого природокористування; відповідністю теми професійному профілю підготовки; особистими науковими інтересами студента та його досвідом участі в дослідницькій діяльності; доступністю території для польових і камеральних досліджень; забезпеченістю картографічними, статистичними, дистанційними та іншими географічними матеріалами.

Типовими формулюваннями тем досліджень спеціальності «Геосистеми та георизики» можуть бути: «Геосистемна та ландшафтно-екологічна оцінка території ...», «Геоморфологічні передумови формування небезпечних екзогенних процесів у межах ...», «Просторово-часова динаміка природних георизиків у регіоні ...», «Оцінка стійкості геосистем до антропогенного навантаження на прикладі ...», «Аналіз ризиків підтоплення та зсувних процесів у басейні річки ...», «Вплив кліматичних змін на трансформацію геосистем регіону ...».

Також для прикладних досліджень георизиків актуальними можуть бути теми: «Територіальна диференціація природно-антропогенних ризиків та їх вплив на розвиток регіону ...», «Географічні аспекти розміщення населення в умовах підвищених природних ризиків ...», «Оцінка соціально-економічних наслідків прояву природних небезпек у межах ...», «Просторова організація господарської діяльності з урахуванням геоекологічних обмежень ...», «Роль георизиків у формуванні стратегії сталого розвитку територіальних громад ...».

Формулювання тем повинні чітко відображати об'єкт і предмет дослідження, мати територіальну прив'язку, передбачати застосування геосистемного підходу, а також можливість використання картографічних, геоінформаційних і статистичних

методів аналізу.

Вступ курсової роботи обов'язково має містити обґрунтування актуальності обраної теми дослідження. *Актуальність теми* полягає у доведенні доцільності вивчення поставленої проблеми, її теоретичної та/або практичної значущості для розвитку географічної науки, аналізу функціонування геосистем, оцінки природних і природно-антропогенних георизиків, а також для вирішення прикладних завдань просторового планування та раціонального природокористування.

Актуальність географічного дослідження у межах ОПП «Геосистеми та георизики» може бути зумовлена необхідністю наукового аналізу небезпечних природних процесів і явищ, оцінки вразливості територій до георизиків, недостатнім рівнем географічної вивченості окремих регіонів або компонентів геосистем, трансформацією природного середовища під впливом кліматичних змін і господарської діяльності, а також появою нових методів просторового аналізу, геоінформаційних технологій і дистанційного зондування Землі.

Обґрунтування актуальності курсової роботи доцільно вибудовувати за такою логічною схемою:

загальна постановка проблеми – окреслення широкої географічної або геоекологічної проблеми, пов'язаної з функціонуванням геосистем чи проявом георизиків;

конкретизація проблеми – звуження дослідження до певної території, процесу або типу ризиків;

аналіз ступеня наукової розробленості – огляд наявних географічних, геоморфологічних, геоекологічних або ризикологічних досліджень, визначення недостатньо вивчених аспектів;

обґрунтування необхідності дослідження – пояснення наукової та прикладної доцільності виконання роботи;

практична значущість – визначення можливостей використання отриманих результатів у територіальному плануванні, управлінні ризиками, природоохоронній діяльності або освітньому процесі.

Під час обґрунтування актуальності необхідно уникати типових помилок, зокрема: використання загальних формулювань без урахування географічної

специфіки дослідження; відсутності територіальної прив'язки; механічного запозичення текстів з інших робіт без адаптації; надмірної узагальненості; неузгодженості актуальності з метою і завданнями дослідження; ігнорування результатів попередніх наукових праць з відповідної проблематики.

Рекомендується розпочинати виклад актуальності з аналізу широкої географічної проблеми та поступово переходити до конкретної теми курсової роботи, чітко визначати територіальні межі дослідження, використовувати статистичні матеріали, приклади прояву георизиків, посилення на сучасні наукові публікації, поєднувати теоретичну і практичну складові актуальності, дотримуватися наукового стилю викладу та завершувати обґрунтування висновком про необхідність проведення даного дослідження.

Тема 2. Визначення об'єкту та предмету, мети й завдання, складання попереднього плану роботи

У вступі курсової роботи подається характеристика мети та завдань дослідження, об'єкта і предмета, використаних методів, а також короткий опис структури роботи та її загального обсягу. Рекомендований обсяг вступу — до трьох сторінок. Формулюючи об'єкт, предмет, мету й завдання дослідження, необхідно враховувати наявність між ними чітких логічних і системних зв'язків, а також їх відповідність темі курсової роботи. Сукупність зазначених компонентів формує науковий апарат географічного дослідження, який визначає його спрямованість, зміст і наукову результативність.

Об'єкт дослідження у межах спеціальності «Геосистеми та георизики» — це елементи географічної реальності, зокрема природні, природно-антропогенні або соціально-економічні геосистеми, процеси та явища, що функціонують незалежно від дослідника та характеризуються просторовою організацією і динамікою. Об'єкт дослідження може мати територіальний характер (регіон, басейн річки, ландшафт, адміністративна одиниця), процесуальний (геоморфологічні, кліматичні, гідрологічні, геоекологічні процеси, небезпечні природні явища) або системний (геосистеми різного ієрархічного рівня, територіальні соціоекологічні системи). Об'єкт дослідження є ширшим за предмет і охоплює загальні просторові або тематичні межі наукового аналізу.

Прикладами формулювання об'єкта дослідження можуть бути:

«Геосистеми передгірської частини Карпат», «Геоморфологічні процеси в межах річкових долин», «Природно-антропогенні комплекси гірських територій», «Небезпечні природні процеси регіону».

Предмет дослідження — це конкретні властивості, структурні елементи, просторові закономірності, часові зміни або взаємозв'язки об'єкта, що безпосередньо аналізуються в роботі. У географічних дослідженнях предмет, як правило, відображає особливості просторово-часової організації геосистем, механізми формування георизиків, ступінь вразливості територій, інтенсивність і наслідки небезпечних процесів. Предмет дослідження формулюється значно конкретніше, ніж об'єкт, і визначає географічну спеціалізацію та наукову спрямованість роботи.

Прикладами формулювання предмета дослідження можуть бути:

«Просторова диференціація геоморфологічних процесів у межах...», «Оцінка георизиків зсувних процесів», «Просторово-часова динаміка кліматичних ризиків», «Геоecологічні наслідки антропогенного навантаження на геосистеми».

Некоректне визначення об'єкта і предмета дослідження розглядається як суттєва методологічна помилка, що негативно впливає на якість курсової роботи. Об'єкт і предмет співвідносяться між собою як загальне і часткове: в межах об'єкта виокремлюється той географічний аспект або властивість, які становлять предмет дослідження. Саме предмет визначає конкретну тему курсової роботи та її науковий фокус.

Мета дослідження — це очікуваний науковий результат географічного характеру, якого необхідно досягти в процесі виконання курсової роботи. У межах спеціальності «Геосистеми та георизики» мета дослідження зазвичай пов'язана з аналізом просторової організації геосистем, оцінкою природних і природно-антропогенних ризиків, виявленням закономірностей їх поширення, обґрунтуванням заходів з мінімізації негативних наслідків або оптимізації природокористування.

Мета має бути чітко сформульованою, досяжною, науково обґрунтованою та відповідати масштабу курсової роботи, а також передбачати можливість

використання географічних методів дослідження (картографічних, геоінформаційних, статистичних, польових). Типові формулювання мети можуть включати:

«проаналізувати просторові особливості та оцінити рівень георизиків...», «здійснити комплексну геосистемну оцінку території...», «виявити просторово-часові закономірності розвитку небезпечних процесів...», «обґрунтувати напрями зниження георизиків та раціонального використання території...».

Мета дослідження логічно пов'язана з об'єктом і предметом, визначає завдання роботи та способи їх реалізації. Кінцевим результатом географічного дослідження є розв'язання проблемної ситуації, що виникає внаслідок невідповідності між сучасним станом функціонування геосистем, рівнем природних ризиків та вимогами до їх безпечного, раціонального і сталого розвитку.

Завдання дослідження – це конкретні наукові дії географічного характеру, спрямовані на досягнення визначеної мети. У межах географічних досліджень завдання зазвичай передбачають польові спостереження, картографічний і статистичний аналіз, моделювання географічних процесів та оцінку геоecологічних чи соціально-географічних явищ. Для курсової роботи достатньо 4–5 завдань, які формують послідовність викладу основного змісту роботи і відповідають структурі розділів чи підрозділів. Кожне завдання має бути чітко сформульоване, лаконічне та відображати географічну специфіку дослідження. Завдання повинні логічно впливати одне з одного та відображати етапи географічного дослідження.

Для формулювання завдань у географії використовують специфічні дієслова залежно від характеру дослідження:

- **Теоретичні завдання:** дослідити, проаналізувати, вивчити, систематизувати, узагальнити, обґрунтувати;
- **Прикладні завдання:** оцінити, районувати, картографувати, змодельовати, спрогнозувати, розробити рекомендації;
- **Польово-дослідницькі завдання:** виявити, встановити, визначити, виміряти, зафіксувати, порівняти просторові характеристики.

Приклади завдань для фізико-географічного дослідження:

1. проаналізувати природні умови та чинники формування геосистем досліджуваної території;
2. здійснити польове картографування та визначити морфологічну структуру ландшафтних комплексів;
3. оцінити геоecологічний стан і розробити рекомендації щодо оптимізації природокористування.

Для перевірки коректності компонентів наукового апарату рекомендується застосовувати запитання до роботи:

- **географічне** – чи має дослідження територіальну або просторову спрямованість;
- **логічне** – чи впливає предмет із об'єкта;
- **відповідності** – чи співпадає мета з темою роботи;
- **досяжності** – чи реально виконати завдання в межах доступної території та методів;
- **структурності** – чи відображають завдання логіку дослідження.

Типові помилки, яких слід уникати: підміна географічного об'єкта загальнонауковим; відсутність просторової специфіки предмета; формулювання мети без урахування географічної спрямованості; постановка завдань, що не передбачають географічних методів; невідповідність масштабу дослідження та часу на виконання роботи.

Алгоритм роботи з науковим апаратом дослідження:

1. визначити об'єкт дослідження (територія, природна система або суспільно-географічне явище);
2. сформулювати предмет дослідження (просторові характеристики, територіальні закономірності, процеси);
3. поставити мету (очікуваний географічний результат);
4. сформулювати завдання (географічні методи та послідовність досягнення мети);
5. перевірити географічну спрямованість і логічні зв'язки між усіма компонентами.

Попередній план роботи відображає логічний хід дослідження — від загального до конкретного, від теоретичних основ до практичного застосування знань. Важливо, щоб назви розділів і підрозділів були конкретними, відображали зміст і відповідали темі та меті дослідження. Розділи повинні бути пропорційними за обсягом і значущістю для результатів дослідження.

Структура роботи:

- **Перший розділ** – теоретико-методологічні основи дослідження, огляд літературних джерел, концепцій і методів;
- **Другий розділ** – характеристика об’єкта дослідження, опис природних, соціально-економічних чи інших показників території;
- **Третій розділ** – аналіз досліджуваної проблеми, застосування методів та інтерпретація отриманих результатів;
- **Висновки та рекомендації** – узагальнення результатів, формулювання основних висновків і практичних пропозицій;
- **Список джерел та додатки** – допоміжні матеріали, карти, таблиці, графіки.

Для фізико-географічних досліджень план може включати аналіз природних умов, характеристику компонентів природного комплексу, дослідження взаємозв’язків між ними, оцінку стану та динаміки природних процесів. Для соціально-економічних досліджень – аналіз соціально-економічних передумов, характеристику населення та трудових ресурсів, оцінку господарської діяльності, територіальної організації виробництва та соціальних процесів.

Тема 3. Пошук й аналіз необхідної наукової літератури

Пошук і аналіз наукової літератури є ключовим етапом підготовки курсової роботи з географії, який забезпечує наукову обґрунтованість дослідження та формує його теоретичну основу. Літературний огляд у географії має свою специфіку: він охоплює як загальногеографічні праці, так і спеціалізовані дослідження за конкретними напрямками (фізична географія, економічна географія, геоекологія, геоматика, гідрологія тощо), а також публікації, орієнтовані на певну територію. Якісний аналіз джерел дозволяє студенту-географу оцінити сучасний

стан дослідження проблеми, виявити дискусійні питання, знайти методологічні підходи та визначити власний внесок у розвиток географічної науки.

У географічних дослідженнях використовуються різні типи наукових джерел, кожен з яких має свою специфіку та призначення:

- Монографії – містять комплексні дослідження територій, природних систем або соціально-економічних процесів, слугують основою для розуміння фундаментальних географічних закономірностей;
- Статті у наукових журналах – представляють новітні результати досліджень, методичні розробки та актуальні дискусії;
- Матеріали конференцій та з'їздів – відображають сучасні тенденції розвитку географії та регіональні дослідження;
- Дисертації – містять поглиблені дослідження конкретних проблем і слугують методологічною основою для курсових робіт;
- Атласи, карти та довідкові видання – джерела географічної інформації для просторового аналізу;
- Офіційна статистика – забезпечує фактичними даними про території, населення, економіку та природничо-географічні показники;
- Нормативно-правові документи – важливі для прикладних географічних досліджень у сфері природокористування, територіального планування та охорони довкілля.

Джерела пошуку літератури включають міжнародні наукові бази (Scopus, Web of Science, Google Scholar), національні бази (Наукова періодика України, Index Copernicus), електронні каталоги бібліотек провідних університетів та репозитарії дисертацій. Для локальної географічної інформації корисними є репозитарії кафедр та Наукової бібліотеки ЧНУ (<https://library.chnu.edu.ua/poshuk/>). Актуальні матеріали публікують сайти професійних організацій (Українське географічне товариство – <https://geotov.org.ua/>, Міжнародний географічний союз – <https://igu-online.org/>), спеціалізовані портали, а також офіційні сайти статистичних служб (<https://stat.gov.ua/uk>) для отримання територіальних та галузевих даних.

Стратегії ефективного пошуку літератури передбачають:

1. Формування переліку ключових слів українською, англійською та іншими мовами, що відображають основні поняття, географічні назви та досліджувані явища;
2. Використання комбінованого пошуку з логічними операторами (AND, OR, NOT) для уточнення запитів;
3. Аналіз отриманих джерел на предмет релевантності, наукової достовірності та територіальної специфіки;
4. Систематизацію інформації з урахуванням тематичного, методологічного та просторового аспекту.

Якісний літературний огляд дозволяє не лише обґрунтувати актуальність теми, але й визначити напрямки власного дослідження, вибрати методи, а також інтегрувати теоретичні знання у практичний аналіз територій, геосистем або георизиків.

Змістовий модуль 2. Проведення досліджень та підготовка рукопису

Тема 1. Виклад основного теоретичного матеріалу, методів та матеріалів дослідження

Основна частина курсової роботи є найбільшим за обсягом структурним елементом дослідження та зазвичай складається з трьох розділів, які висвітлюють теоретичні засади, методологію та результати проведеного дослідження. Різниця у складності робіт другого та третього курсів відображає зростання академічних вимог і поглиблення фахової підготовки студентів. Курсова робота на другому курсі має переважно ознайомчий та теоретико-методичний характер, тоді як робота на третьому курсі передбачає самостійний, поглиблений аналіз та застосування набутих знань. Іншими словами, робота другого курсу є підготовчим етапом, а робота третього курсу – повністю самостійним дослідженням із глибоким зануренням у фахову проблематику.

У **першому, теоретичному, розділі** здійснюється комплексне географічне обґрунтування об'єкта дослідження. Виконується критичний аналіз літературних джерел, картографічних та статистичних матеріалів, присвячених предмету дослідження (наприклад, територіально-адміністративному устрою, ландшафтному

плануванню, регіональному розвитку). Розглядаються основні теорії, концепції та методологічні підходи, здійснюється теоретичне обґрунтування проблеми, аналізуються класифікації та методи географічних досліджень (ГІС-аналіз, польові дослідження, статистичне моделювання), що включають елементи наукової дискусії.

У наступних розділах проводиться детальний географічний аналіз об'єкта дослідження та розв'язання поставленої наукової проблеми.

- Для фізико-географічних досліджень це може включати: характеристику природних умов, геологічної будови, рельєфу, клімату, гідрографії, ґрунтів, рослинного та тваринного світу;
- Для соціально-економічних досліджень – аналіз демографічних процесів, структури населення, господарства, транспортної мережі та соціальної інфраструктури.

Далі детально описується методика проведення власних досліджень: обґрунтовується вибір методів, подається характеристика використаних матеріалів та джерел інформації. Результати дослідження подаються у вигляді таблиць, графіків, діаграм, карт та інших ілюстративних матеріалів з відповідними поясненнями та інтерпретацією.

Кожен розділ основної частини може містити кілька підрозділів, нумерація яких здійснюється через крапку (наприклад, підрозділ першого розділу – 1.1, другого – 2.1, тощо). Не рекомендується використовувати надмірну кількість вкладених заголовків, оскільки це ускладнює сприйняття матеріалу та дробить його зміст.

Тема 2. Виклад результатів дослідження

Виклад результатів дослідження становить основний зміст курсової роботи. Результати, як правило, подаються у другому–третьому розділах загальним обсягом **15–20 сторінок** (залежно від курсу навчання та вимог кафедри). Ця частина роботи демонструє здатність здобувача самостійно здійснювати наукове дослідження, аналізувати зібрані матеріали, виявляти просторово-часові закономірності та формулювати обґрунтовані висновки.

Результати дослідження мають бути викладені логічно та послідовно відповідно до структури, визначеної у плані роботи, і чітко відображати виконання кожного з поставлених завдань. Кожен підрозділ доцільно розпочинати з формулювання конкретного дослідницького завдання, після чого подається опис методики його розв'язання. Далі наводяться фактичні матеріали у вигляді таблиць, графіків, діаграм, карт, здійснюється їх аналіз із виявленням тенденцій, закономірностей та територіальних особливостей, а також формулюються проміжні висновки.

Текст повинен бути написаний у науковому стилі з використанням коректної географічної термінології, водночас залишаючись чітким, логічним і зрозумілим. Слід уникати простого переказу або механічного відтворення інформації з джерел; натомість необхідно здійснювати власний критичний аналіз даних. Кожне узагальнення або твердження має бути підкріплене фактичними матеріалами з обов'язковими посиланнями на джерела чи результати власних досліджень. Кількісні показники слід наводити із зазначенням одиниць вимірювання та часових меж, до яких вони належать.

Обов'язковою вимогою є наявність **ілюстративного матеріалу власного виконання**. Картографічні матеріали мають бути створені самостійно з використанням геоінформаційних систем на основі зібраних і опрацьованих даних, а не скопійовані з інших джерел. Графіки та діаграми формуються на підставі власних розрахунків або узагальнення статистичних даних із обов'язковим посиланням на джерела вихідної інформації. Таблиці повинні містити не первинні, а оброблені дані, демонструвати результати групування, порівняння чи аналітичних розрахунків. Фотоматеріали мають бути виконані автором під час польових досліджень із географічною прив'язкою та змістовними підписами. У разі використання запозичених фотоматеріалів або рисунків обов'язковим є посилання на первинне джерело.

У процесі виконання курсової роботи студент повинен продемонструвати ключові академічні компетентності: здатність ефективно працювати з великими масивами географічної інформації, уміння систематизувати, класифікувати та

узагальнювати дані, виявляти причинно-наслідкові зв'язки та просторові закономірності досліджуваних процесів і явищ.

Критично важливим аспектом написання курсової роботи є дотримання принципів **академічної доброчесності**, що передбачає коректне цитування та належне оформлення посилань на всі використані джерела інформації (літературні, статистичні, картографічні тощо), повне уникнення плагіату, а також сумлінне й чесне представлення результатів власних досліджень без фальсифікації, прикрашання чи викривлення отриманих даних.

Тема 3. Підготовка висновків і рекомендацій до кожного розділу та загальних висновки

Висновки забезпечують логічне завершення кожного етапу дослідження та узагальнення отриманих результатів. У цьому розділі підбиваються підсумки проведеного дослідження, формулюються основні теоретичні та практичні результати, отримані в процесі виконання курсової роботи. Формулювання висновків має ґрунтуватися виключно на матеріалах основної частини дослідження та відповідати поставленим у вступі завданням.

Розділ «Висновки» є самостійною структурною частиною курсової роботи загальним обсягом **1–2 сторінки** і повинен відображати узагальнені результати всього дослідження. Висновки мають чітко відповідати сформульованій меті та завданням роботи й демонструвати ступінь їх досягнення. Структура висновків повинна корелювати зі структурою дослідницьких завдань: кожне поставлене завдання знаходить своє логічне відображення у відповідному висновку.

При формулюванні висновків необхідно дотримуватися наукового стилю викладу, уникати повторення тексту основної частини роботи та надмірних описів фактичного матеріалу. Висновки повинні мати узагальнюючий характер, містити аналітичні підсумки, виявлені закономірності та основні наукові результати. За наявності прикладної спрямованості дослідження доцільно зазначити можливості практичного використання отриманих результатів у географічних дослідженнях, освітній діяльності, територіальному плануванні або природокористуванні.

Тема 4. Оформлення роботи, списку використаних джерел та додатків

Обсяг курсової роботи становить 20–35 сторінок друкованого тексту (залежно від року навчання) **без урахування додатків і списку використаних джерел.** Обов'язковою складовою тексту роботи є наочні матеріали: таблиці, схеми, карти, графіки, діаграми, фотоматеріали (за необхідності).

Наукове дослідження завершується списком використаних джерел. На початковому етапі виконання курсової роботи студент здійснює пошук, відбір та опрацювання наукової літератури з подальшим упорядкуванням джерел в алфавітному порядку відповідно до вимог ДСТУ 8302:2015 (Додаток Г) або стилю АРА (Додаток Д). Джерела розміщують за алфавітом прізвищ перших авторів або назв публікацій.

У тексті роботи обов'язково подаються посилання на всі використані джерела. За використання стилю ДСТУ 8302:2015 посилання оформлюють у квадратних дужках із зазначенням номера джерела та сторінки, наприклад: **[20, с. 46]**. Електронні ресурси також включаються до списку використаних джерел. Загальна кількість джерел має становити не менше 15–20 позицій.

Курсова робота повинна бути надрукована з дотриманням усіх вимог форматування, без орфографічних, пунктуаційних та стилістичних помилок. Текст може ілюструватися рисунками, схемами, графіками, діаграмами і таблицями, які розміщуються як у основному тексті, так і в додатках, з обов'язковими посиланнями на них.

Аркуші роботи оформлюють на папері формату **A4**, книжкової орієнтації. Поля сторінки: ліве — **25 мм**, верхнє і нижнє — **20 мм**, праве — **10 мм**. Основний текст друкують шрифтом **Times New Roman**, кегль **14**, міжрядковий інтервал — **1,5**. Текст вирівнюють по ширині, заголовки — по центру. Абзацний відступ становить **1,25 см**.

Наукова робота починається з **титульної сторінки** (Додаток А), яка включається до загальної нумерації сторінок, але номер сторінки на ній не проставляється. Подальшу нумерацію сторінок здійснюють арабськими цифрами у правому нижньому куті аркуша. Після титульної сторінки послідовно подаються: **анотація** (українською та англійською мовами з ключовими словами) (Додаток Б), **зміст** (Додаток В), **вступ, розділи основної частини, висновки,**

список використаних джерел, додатки. Усі структурні елементи починаються з нової сторінки.

Основна частина роботи поділяється на розділи та підрозділи. Слово «**РОЗДІЛ**» друкують великими літерами, після номера розділу крапку не ставлять, а назву розділу подають з нового рядка. Підрозділи нумерують у межах відповідного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу, між якими ставиться крапка (наприклад, **2.3.**). У тому самому рядку подається заголовок підрозділу, який друкують з абзацу малими літерами (крім першої великої), без крапки в кінці. Підрозділи відокремлюють одним порожнім рядком.

Таблиці в тексті роботи підписують зверху з вирівнюванням по правому краю. Нумерація таблиць здійснюється в межах розділу (наприклад, **таблиця 2.1**). Назву таблиці подають у наступному рядку після номера. Якщо таблиця переноситься на наступну сторінку, зазначають «**Продовження табл. ...**». Рисунки, схеми, графіки та діаграми позначають словом «**Рис.**» і нумерують послідовно в межах розділу (наприклад, **Рис. 1.2**), після чого подають назву ілюстрації.

Додатки оформлюють як продовження роботи на її кінцевих сторінках у порядку згадування в тексті. Кожен додаток починається з нової сторінки та позначається великою літерою української абетки (крім Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь), наприклад: **Додаток А, Додаток Б**. Один додаток оформлюють як **Додаток А**. Додатки не враховуються до загального обсягу роботи.

Виклад матеріалу курсової роботи повинен відповідати вимогам **наукового стилю**, бути логічним, послідовним і аргументованим. Оформлення титульної сторінки здійснюється відповідно до зразка, наведеного у Додатку А.

Змістовий модуль 3. Підготовка до захисту курсової роботи

Тема1. Підготовка доповіді за результатами курсової роботи

Процедура захисту курсової роботи передбачає публічний виступ студента з доповіддю за результатами виконаного дослідження, а також відповіді на запитання

викладачів кафедри й інших осіб, присутніх на захисті. Для представлення змісту курсової роботи студенту надається **8–10 хвилин**.

Після завершення доповіді студент відповідає на запитання членів комісії та присутніх. Запитання можуть стосуватися безпосередньо теми курсової роботи, використаних методів дослідження, отриманих результатів і висновків, а також мати загальний характер у межах дисциплін спеціальності та спеціалізації, що вивчалися студентом у процесі навчання в університеті.

У доповіді студент повинен чітко і лаконічно:

- обґрунтувати **актуальність обраної теми**;
- сформулювати **мету та завдання дослідження**;
- визначити **об'єкт і предмет дослідження**;
- стисло охарактеризувати **структуру та основний зміст розділів курсової роботи**;
- представити **основні результати дослідження**.

Доповідь завершується **узагальненням результатів і формулюванням основних висновків**, що відповідають тексту розділу «Висновки».

Захист курсової роботи **обов'язково супроводжується мультимедійною презентацією**, яка має відображати ключові положення дослідження, основні результати, ілюстративні матеріали (таблиці, графіки, карти, схеми) та висновки. Презентація повинна бути логічною, лаконічною та відповідати академічним вимогам.

Тема 2. Підготовка презентації за результатами курсової роботи

Презентація до курсової роботи є засобом візуалізації та поширення результатів дослідження під час її захисту. Вона повинна логічно доповнювати усну доповідь студента, акцентувати увагу на ключових положеннях роботи та відображати основні результати дослідження. Під час підготовки презентації необхідно дотримуватися таких рекомендацій.

1. **Кількість і зміст слайдів.** Кількість і наповнення слайдів повинні відповідати структурі курсової роботи та регламенту виступу. Тривалість доповіді не перевищує 10 хвилин, тому оптимальна кількість слайдів становить **до 15**. Кожен слайд має відображати одну логічно завершену частину доповіді.

2. **Читабельність і зміст інформації.** Інформація на слайдах повинна бути легкою для сприйняття. Слід уникати перевантаження слайдів текстом, складних графічних елементів, надмірної кількості шрифтів і стилів оформлення. Текст подається у вигляді коротких тез, а не розгорнутого конспекту доповіді. У разі використання запозичених таблиць, графіків, карт, фотоматеріалів або статистичних даних обов'язково зазначаються джерела. Посилання оформлюються у круглих дужках із зазначенням автора та року публікації (наприклад: *Іванов, 2022*) і мають відповідати джерелам, наведеним у списку використаної літератури.

3. **Колірне оформлення.** Оптимальним є використання світлого тла слайдів і темного кольору тексту. Не рекомендується застосовувати подібні або контрастно агресивні кольори для фону та тексту. Уся презентація повинна бути виконана в **єдиній колірній гамі**, що забезпечує цілісність і професійний вигляд.

4. **Шрифти та їх розмір.** Розмір шрифту має забезпечувати комфортне читання з екрана. Рекомендовано використовувати шрифти без зарубок (Arial, Verdana,Tahoma). Оптимальні розміри шрифту: **18, 24 або 32 pt** залежно від рівня заголовків і основного тексту. Не допускається використання WordArt, тіней, анімаційних ефектів і шрифтів червоного кольору для основного тексту.

5. **Обсяг та структурування інформації.** Кількість рядків тексту на одному слайді для кириличного тексту не повинна перевищувати **5–9 рядків**. Пункти списків формулюються короткими фразами, оптимально — в один рядок (допускається до двох). Кількість елементів списку — не більше **5–7**; за більшої кількості інформацію доцільно структурувати у два стовпчики. Таблиці не повинні містити більше **4 рядків і 4 стовпців**. Діаграми та графіки мають бути простими й наочними: гістограми — не більше **4 категорій**, організаційні схеми — не більше **5 елементів**. Усі слайди повинні бути **пронумеровані**, що полегшує орієнтацію під час захисту.

Методи навчання

•*Словесні методи:* консультації (індивідуальні, групові) з науковим керівником, пояснювально-ілюстративні бесіди щодо вибору теми та формулювання наукового апарату, інструктаж з оформлення наукових робіт

відповідно до стандартів, обговорення на наукових семінарах кафедри, репетиції доповіді, попередній захист на кафедрі з обговоренням, спільні наукові семінари студентів.

•*Практичні методи*: Аналіз наукових публікацій та монографій, робота з електронними базами даних (Scopus, Web of Science, Google Scholar), польові дослідження та експедиційна робота, камеральна обробка зібраних матеріалів, лабораторні дослідження (грунтові, водні, геоботанічні аналізи), картографічний метод, статистична обробка даних, ГІС-моделювання (QGIS, ArcGIS), математико-статистичне моделювання (R), тренінги з публічних виступів, майстер-класи з підготовки презентацій.

•*Дослідницькі методи*: Проблемно-пошуковий метод при виборі теми; метод наукового аналізу та синтезу при формулюванні наукового апарату, SWOT-аналіз обраної теми, порівняльно-географічний аналіз, системний аналіз географічних об'єктів та процесів.

•*Метод проєктів*: розробка власної методики дослідження, створення авторських картографічних моделей, проєктування рекомендацій та пропозицій.

•*Метод кейсів*: аналіз успішних курсових робіт попередніх років, розбір типових помилок у дослідженнях

Система контролю та оцінювання Форми контролю

Форми поточного контролю: анотований список літератури, оглядова таблиця із систематизацією підходів різних авторів, усне індивідуальне опитування із знання ключових досліджень у обраній галузі, перевірка розділів роботи, висновків, списку літератури та картографічних матеріалів, перевірка на плагіат, попередній захист на кафедрі.

Формою підсумкового контролю курсової роботи є її публічний захист. Оцінювання результатів захисту випускних курсових робіт здійснюється у порядку, передбаченому прийнятою в університеті системою контролю знань (за національною (4-бальною) шкалою, 100-бальною університетською та шкалою ЄКТС). При визначенні оцінки курсової роботи береться до уваги рівень теоретичної, наукової та практичної підготовки студентів та перевіряється набуття програмних результатів та компетентностей передбачених за освітньою програмою.

Загальними підставами для недопущення здобувача до захисту бакалаврської роботи є:

- систематичне відхилення від календарного графіка виконання курсових робіт;
- невідповідність роботи вимогам, встановленим цими методичними рекомендаціями;
- відсутність у роботі самостійного дослідження студента;
- наявність плагіату.

Захист курсової роботи відбувається відповідно до ПОЛОЖЕННЯ про організацію освітнього процесу у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. Проте, існує практика, за якою *активна участь студента у фаховій студентській науковій конференції може бути зарахована як*

альтернативна форма захисту курсової роботи. Зокрема, щорічно у Чернівецькому національному університеті відбуваються студентські наукові конференції, про що можна дізнатися як з офіційної сторінки університету (<https://www.chnu.edu.ua/nauka/studentu/studentska-naukova-konferentsiia/>), так і від наукового керівника чи з новин на офіційній сторінці факультету на початку другого семестру.

Проте є умови умовами зарахування участі:

1. Тема доповіді на конференції має чітко відповідати темі та змісту курсової роботи, що подається на захист.

2. Доповідь має ґрунтуватися на результатах, отриманих у ході виконання курсової роботи, демонструючи високий рівень самостійності та наукової підготовки.

3. Також необхідною умовою є публікація тез доповіді у збірнику матеріалів конференції.

4. Остаточне рішення про зарахування курсової роботи на підставі виступу на конференції приймається керівником роботи та/або відповідною кафедрою.

Обговорення результатів захисту здійснюється колегіально. Після проведення публічного захисту члени колективу кафедри колективно обговорюють результати та спільно приймають рішення про оцінку курсової роботи шляхом виведення пересічного значення оцінок.

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою, де враховуються результати поточного та підсумкового контролю.

За виконання курсової роботи здобувач може отримати максимум 60 балів, за публічний захист курсової роботи – 40 балів.

Після захисту курсова робота здається на кафедру у паперовому та електронному виглядах.

Критерії та засоби оцінювання результатів навчання

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (самостійна робота)								Кількість балів (захист)	Сумарна к-ть балів	
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3		40	100
Тема1	Тема 2	Тема 3	Тема 1	Тема. 2.	Тема 3.	Тема 4.	Тема1	Тема 2.		
6	6	6	7	7	7	7	7	7	40	40

Критерії

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	«Відмінно»
Добре	B (80-89)	«Дуже добре»
	C (70-79)	«Добре»
Задовільно	D (60-69)	«Задовільно»

	Е (50-59)	«Достатньо»
Незадовільно	FX (35-49)	(«Незадовільно») з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(«Незадовільно») з обов'язковим самостійним опрацюванням освітнього компоненту до перескладання

Розширене обґрунтування критеріїв оцінювання курсової роботи

А (90-100 балів) – ВІДМІННО. Тема курсової роботи є оригінальною, актуальною та має чітко виражене практичне значення для предметної області спеціальності «Географія». Актуальність дослідження ґрунтовно обґрунтована на основі аналізу сучасного стану проблеми з посиланням на новітні наукові публікації. Чітко визначено наукову та практичну значущість роботи.

Об'єкт і предмет дослідження сформульовані коректно та логічно взаємопов'язані. Мета роботи є конкретною, досяжною та повністю відповідає темі дослідження. Завдання сформульовані чітко, логічно структуровані та повністю розкривають шляхи досягнення поставленої мети. План роботи послідовний, збалансований і відповідає логіці наукового дослідження.

Опрацьовано значну кількість вітчизняних і зарубіжних джерел. Теоретична база викладена системно з використанням класичних і сучасних наукових концепцій. Методи дослідження адекватні поставленим завданням; застосовано комплекс сучасних методів, зокрема ГІС-технології, статистичне моделювання та польові дослідження.

Результати власних досліджень представлені повно, аргументовано та системно. Вони проілюстровані якісними авторськими картами, графіками, діаграмами та таблицями. Висновки логічно структуровані, повністю відповідають завданням дослідження та ґрунтуються на фактичному матеріалі.

Список використаних джерел оформлений відповідно до вимог ДСТУ 8302:2015 або АРА. Додатки інформативні та логічно пов'язані з основним текстом роботи. Робота написана грамотно, без орфографічних, пунктуаційних і стилістичних помилок.

Доповідь на захисті є чіткою, логічною та повністю розкриває зміст дослідження (7–10 хвилин), з акцентом на наукові результати та практичне значення роботи. Презентація професійно оформлена (12–15 слайдів), якісно візуалізує матеріал і доповнює доповідь. Відповіді на запитання повні, аргументовані та свідчать про глибоке розуміння теми.

В (80-89 балів) – ДУЖЕ ДОБРЕ. Тема курсової роботи є актуальною та відповідає предметній області спеціальності «Географія». Обґрунтування актуальності є достатнім, однак потребує глибшого аналізу сучасних наукових підходів і ширшого залучення новітніх досліджень. Науковий апарат загалом сформульований правильно, проте містить окремі незначні неточності у визначенні об'єкта, предмета або формулюванні завдань.

Використано значну кількість наукових джерел. Теоретична частина роботи висвітлена повно, методологія дослідження в цілому обґрунтована. Аналіз

попередніх наукових досліджень є достатнім, проте не охоплює всі релевантні напрями проблематики, що дещо обмежує глибину теоретичного узагальнення.

У роботі застосовано методи моделювання, однак отримані результати потребують більш глибокої інтерпретації та детальнішого пояснення з позицій географічної науки. Результати власних досліджень представлені та в цілому відповідають поставленим завданням. Ілюстративний матеріал (карти, графіки, таблиці) є якісним, проте містить окремі неточності в оформленні або змісті.

Висновки логічні та загалом відповідають завданням дослідження, однак окремі з них є недостатньо аргументованими фактичним матеріалом. У тексті наявні поодинокі граматичні та орфографічні помилки. Оформлення роботи в цілому відповідає встановленим стандартам.

Доповідь на захисті є логічною та зрозумілою, основний зміст дослідження розкрито. Презентація інформативна, проте потребує кращої структурованості та логічного акцентування на ключових результатах. Більшість відповідей на запитання є правильними, однак окремі з них недостатньо переконливі та потребують глибшого обґрунтування.

С (70-79 балів) – ДОБРЕ. Актуальність теми курсової роботи обґрунтована, однак має стандартний, загальний характер і не повною мірою відображає сучасний стан наукової проблематики. Науковий апарат дослідження визначений, проте містить неточності у формулюваннях об'єкта, предмета, мети або завдань, що знижує логічну цілісність роботи.

Використано достатню кількість джерел, однак огляд літератури має переважно описовий характер і не містить глибокого критичного аналізу наукових підходів. Теоретична частина роботи висвітлена на задовільному рівні, проте подана фрагментарно, без належного узагальнення та систематизації матеріалу.

Методика дослідження обґрунтована недостатньо, зв'язок між поставленими завданнями та застосованими методами простежується не завжди чітко. Моделювання використано обмежено або не застосовано. Результати власних досліджень представлені, проте їх обсяг є недостатнім для повного розкриття теми.

Висновки сформульовані, однак частково не відповідають поставленим завданням або є недостатньо аргументованими фактичним матеріалом. Ілюстративний матеріал наявний, проте виконаний на середньому рівні та не завжди достатньо інтегрований у текст роботи. У роботі наявні помилки в оформленні, а також граматичні й стилістичні неточності.

Доповідь на захисті є зрозумілою, але неповною; не всі ключові аспекти дослідження висвітлені належним чином. Презентація має просте оформлення та недостатньо використовує можливості візуалізації результатів. Відповіді на запитання є частковими, не завжди аргументованими, що свідчить про поверхневе розуміння окремих аспектів теми.

Д (60-69 балів) – ЗАДОВІЛЬНО. Актуальність теми курсової роботи висвітлена поверхово й не підкріплена аналізом сучасного стану наукової проблеми. Науковий апарат дослідження сформульований нечітко; між метою та завданнями відсутня логічна узгодженість, окремі завдання не кореспондують із заявленою метою.

Використано обмежену кількість джерел. Огляд літератури має формальний характер, без аналізу наукових підходів та узагальнень. Теоретична частина роботи є неповною, поданою без належної системності та логічної структури.

Методологічна база дослідження слабка, застосовані методи не обґрунтовані або не відповідають поставленим завданням. Моделювання відсутнє або використане некоректно. Результати власних досліджень представлені фрагментарно або відсутні.

Висновки не аргументовані фактичним матеріалом, частково не відповідають завданням дослідження. Ілюстративний матеріал виконаний на низькому рівні, містить значні помилки або не має наукової цінності. У роботі наявні численні порушення вимог до оформлення, а також граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.

Доповідь на захисті є неповною, слабо структурованою та не розкриває змісту виконаної роботи. Презентація примітивна або недостатньо інформативна, не відображає результатів дослідження. Відповіді на запитання є невичерпними або відсутніми; студент не демонструє здатності до аргументованої наукової дискусії.

Е (50-59 балів) – ДОСТАТНЬО. Актуальність теми курсової роботи не обґрунтована належно. Науковий апарат дослідження сформульований із суттєвими помилками; об'єкт, предмет, мета та завдання не узгоджені між собою. Огляд літератури мінімальний, не відображає сучасного стану проблеми та базується на застарілих джерелах. Теоретична частина слабка, логічна структура відсутня. Методика дослідження не наведена або не відповідає предмету роботи.

Власні дослідження відсутні або не демонструють наукової цінності. Висновки не відповідають поставленим завданням і не обґрунтовані фактичними даними. Ілюстративний матеріал низької якості або відсутній. У роботі присутні грубі помилки в оформленні та мові.

Доповідь студента на захисті незрозуміла, не розкриває суті виконаної роботи. Презентація відсутня або виконана неякісно. Студент не може відповісти на запитання і не демонструє розуміння теми та виконаної роботи.

FX (35-49 балів) – НЕЗАДОВІЛЬНО (з можливістю повторного захисту). Мета та завдання курсової роботи не розкриті або сформульовані некоректно. Робота містить помилкові положення та концептуальні неточності. Використано незначну кількість літератури; огляд джерел мінімальний і не відображає сучасного стану проблеми. Власні дослідження відсутні.

Висновки не відповідають поставленим завданням або взагалі відсутні. Ілюстративний матеріал, у тому числі картографічне забезпечення, містить грубі помилки або відсутній. У тексті роботи присутні численні технічні та оформлювальні недоліки.

Доповідь на захисті не підготовлена; мультимедійні засоби не використані. Відповіді на запитання відсутні або некомпетентні. Студент демонструє нерозуміння виконаної роботи.

Висновок: робота потребує суттєвого доопрацювання за всіма змістовими модулями.

F (0-34 бали) – НЕЗАДОВІЛЬНО (з обов'язковим самостійним опрацюванням освітнього компоненту до перескладання). Робота не відповідає жодним вимогам курсової роботи. Наявний плагіат або академічна недобросовісність. Робота не

виконана або виконана не самостійно. Студент відмовляється від захисту або не з'являється на захист без вагомої причини.

Зарахування результатів неформальної освіти

Відповідно до «Порядок визнання у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (протокол №16 від 25 листопада 2024 року)» (<https://www.chnu.edu.ua/media/4g5fzssb/poriadok-vyznannia-rezultativ-navchannia-zdobutykh-shliakhom-neformalnoi-ta-abo-informalnoi-osvity.pdf>) допускається зарахування навчальних елементів, а також отримання додаткових балів за результатами неформальної освіти:

У рамках підготовки та захисту курсових робіт перезарахування окремої теми чи модуля можливе через участь у наукових конференціях, підготовці наукової статті та/чи підготовці студентських наукових робіт на конкурс.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова (основна)

1. Гродзинський, М. Д. (2005). Пізнання ландшафту: місце і простір: Монографія (Т. 2). ВПЦ «Київський університет».
2. Дашенко, Н. (2015). Науковий текст: оформлення й редагування: навчальний посібник.
3. Пащенко, В. М. (2000). *Землезнання. Кн. Перша. Методологія природничо-географічних наук*. Б.в.
4. Петлін, В. М. (2009). *Методологія та методика експериментальних ландшафтознавчих досліджень*. Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка.
5. Петлін, В. М. (2011). *Системна природнича географія*. Львів: ВЦ ЛНУ Імені Івана Франка.
6. Терещук, Г. В., Алексієвець, М. М., & Алексієвець, Л. М. (2012). *Основи наукових досліджень: теорія та методика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. України* (Ю. І. Макар, Наук. ред.). Вектор.
7. Топчієв О. Г.Т. (2005). *Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методика: Навчальний посібник*. Астропринт.
8. Топчієв, О. Г., Мальчікова, Д. С., Пилипенко, І. О., & Яворська, В. В. (2019). *Методологічні засади географії: підручник*. Одеськ. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова.
9. Цехмістрова, Г. С. (2004). *Основи наукових досліджень: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.* Слово.
10. Шліхта І. (2016). *Основи академічного письма: Методичні рекомендації та програма курсу*. Київ.

Допоміжна

1. Артюхов, А. Є., & Фініков, Т. В. (Ред.). (2016). *Академічна чесність як основа сталого розвитку університету*. Таксон.
2. Гужва О. (2016). *Що потрібно знати про плагіат: посібник з академічної грамотності та етики для «чайників»*. Режим доступу: http://library.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/biblio/PDF/books_ac-gr.pdf

3. Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (2023). URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/jxdfs0zb/etychnyi-kodeks-chernivetsko-ho-natsionalno-ho-universytetu.pdf>
4. Колесников, О. В. (2011). *Основи наукових досліджень: навч. посіб. (2-ге вид.)*. Центр учбової літератури.
5. Конверський, А. Є. (Ред.). (2010). *Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студентів*. Центр учбової літератури.
6. Крушельницька, О. В. (2006). *Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник для вищих навч. закл.* Кондор.
7. *Плагіат у студентських роботах: методи виявлення та запобігання: метод. посіб.*(2013). За ред. Н.В. Стукало. ДНУ імені Олеся Гончара.
8. *Положення про виявлення та запобігання плагіату у Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича* (2023). URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/n5nbzwwg/plozhennia-chnu-pro-plahiat-2023plusdodatky-31102023.pdf>
9. Чорненький, Я. Я., Чорненька, Н. В., & Рибак, С. Б. (2006). *Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: навч. посіб. для студ. вузів*. ВД «Професіонал».
10. Шейко, В. М., & Кушнарєнко, Н. М. (2004). *Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник (4-ге вид.)*. Знання.
11. Bretag, T. (Ed.). (2023). *Handbook of Academic Integrity*. Springer International Publishing. doi [10.1007/978-981-287-098-8](https://doi.org/10.1007/978-981-287-098-8)
12. International Center for Academic Integrity [ICAI]. (2021). *The Fundamental Values of Academic Integrity*. (3rd ed.). www.academicintegrity.org/the-fundamental-values-of-academic-integrity
13. Rettinger, D. A., Bertram Gallant, T. (2022). *Cheating Academic Integrity: Lessons from 30 Years of Research*: Wiley.

Інформаційні ресурси

1. Репозитарій Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. <https://archer.chnu.edu.ua/>
2. Публікації колективу кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії. <https://terra.chnu.edu.ua/category/publikacziyi/>.
3. Публікації колективу кафедри географії України та регіоналістики <https://geoukr.chnu.edu.ua/diialnist/publikatsii/>
4. Публікації колективу кафедри економічної географії та екологічного менеджменту <https://ecogeo.chnu.edu.ua/nauka/publikatsii/>
5. База публікацій Scopus. <https://www.scopus.com/search>
6. База публікацій Google Академія. <https://scholar.google.com/>
7. Національна бібліотека України ім. В. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>

Політика академічної доброчесності

Дотримання академічної доброчесності при написанні та захисті курсової роботи в Чернівецькому національному університеті імені Ю. Федьковича регламентується такими нормативними документами:

1. Правила академічної доброчесності <https://www.chnu.edu.ua/media/fdud03f4/pravy-la-akademichnoi-dobrochesnosti.pdf> (від 28 листопада 2016, протокол № 12)
2. Етичний кодекс <https://www.chnu.edu.ua/media/bkyl5klw/etychnyi-kodeks-chernivetskoho-natsionalnoho-universytetu.pdf> (від 29 травня 2023, протокол № 5)
3. Положення про виявлення та запобігання академічному плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича <https://www.chnu.edu.ua/media/hkzbr1b2/polozhennia-pro-vyivlennia-ta-zapobihannia-akademichnomu-plahiatu-u-chnu-2025.pdf> (від 02 вересня 2024, протокол № 12)
4. Політика використання штучного інтелекту в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича <https://www.chnu.edu.ua/media/ni4ptvsk/polityka-vykorystannia-shtuchnoho-intelektu-chnu.pdf> (від 29 серпня 2025 протокол № 11).

Політика щодо термінів виконання робіт та перескладання	Роботи, які здані пізніше встановлених поточних термінів виконання робіт без поважних причин, не оцінюються.
Політика академічного плагіату, фальсифікації і фабрикації	Курсові роботи мають відповідати вимогам, які визначені Положенням про запобігання академічному плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича та враховувати Політику використання штучного інтелекту в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича

ДОДАТКИ

Додаток А

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Географічний факультет
Кафедра фізичної географії, геоморфології та
палеогеографії**

Зміни клімату в Українських Карпатах

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти - перший

(бакалаврський)

Виконала:

студентка 3 курсу, 306 групи,
ОП Геосистеми та георизики

Сопівник Наталія Яківна

Керівник:

к. геогр. наук, доц. **Кіндрачук
Олена Іванівна.**

*До захисту
допущено на
засіданні кафедри
протокол № від
Зав. кафедрою*

*2025 р.
проф. Рідуш Б. Т.*

Чернівці - 2025

Додаток Б

Анотація

(українською мовою до 700 знаків)

Ключові слова:

Анотація

(іноземною мовою до 700 знаків)

Ключові слова:

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Наталія СОПІВНИК
(підпис)

Додаток В

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	6
1.1	6
1.2	15
1.3	24
Висновки до 1-го розділу	39
РОЗДІЛ	41
2.1	41
2.2	59
2.3	68
Висновки до 2-го розділу	85
ВИСНОВКИ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90
ДОДАТКИ	97

Додаток Г

Приклади оформлення списку літератури згідно ДСТУ 8302:2015

«Інформація та документація. Бібліографічне посилання.

Загальні положення та правила складання» з урахуванням правок (код УКНД 01.140.40)

Тип джерела	Приклад оформлення
	Книги
Один автор	Денисик Г. І. Лісополе України. Вінниця : Тезис, 2001. 284 с.
Два автора	Киналь О., Крогулець Е. Гідрокліматичні особливості зволоження територій. Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В. С., 2009. 108 с.
Три автори	Киналь О., Крогулець Е., Грузинський Т. Моделювання природних систем. Агрокліматичні властивості території Чернівецької області в аспекті регіональних змін клімату на початку ХХІ століття. Варшава ; Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В. С., 2011. Т. 1. 156 с.
Чотири автори	Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А. Київ : Укראгропромпродуктивність, 2006. 106 с.
П'ять і більше авторів	Екологія : навч. посіб. / Б. В. Борисюк та ін. Житомир, 2003. 174 с.

Колективний автор	Органічне виробництво і продовольча безпека : зб. матеріалів доп. учасн. III Міжнар. наук.-практ. конф. / Житомир. нац. агрокол. ун-т. Житомир : Полісся, 2015. 648 с.
Багатотомне видання	Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть : у 4 т. / гол. ред. В. В. Моргун. Київ : Логос, 2001. Т. 2. 636 с.
За редакцією	Клімат України / за ред. В. М. Ліпінського. Київ : Вид-во Раєвського, 2003. 343 с. Літня польова ґрунтознавчо-біогеографічна практика: навчально-методичний посібник / за ред. Аріон О.В., Удовиченко В.В. К.: Видавничо поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 176 с.
Автор і перекладач	Брігхем С. В. Основи фінансового менеджменту / пер. з англ. В. Біленького та ін. Київ : Молодь, 1997. 998 с.
	Частина видання
Розділ книги	Саблук П. Т. Напрямки розвитку економіки в аграрній сфері виробництва. <i>Основи аграрного підприємництва</i> / за ред. М. Й. Маліка. Київ, 2000. С. 5–15.

Тези доповідей, матеріали конференцій	Рідуш Б., Божук Т. Карстово-спелеологічні екскурсії у Заставнянському карстовому районі (Північна Буковина). <i>Геотуризм: практика і досвід</i>. М-ли ІІІ міжнар. наук.-практ. конф. (26-28 квіт. 2018, Львів). Львів: Каменяр, 2018. С. 117-120. Горда Л., Поп'юк Я., Рідуш Б. Низькі тераси Дністра в районі стоянки Дорошівці 3. <i>Культурний ландшафт як географічний феномен: Матеріали Міжнар. наук. конф. (23-25 вересня, 2021)</i>. Чернівці, 2021. С. 64-66.

Статті з періодичних видань	Андрейчук В.М., Гембіца П., Коржик В.П., Рідуш Б.Т. Палеогеографічні дослідження голоценового алювію в Багненській долині (Буковинське Передкарпаття, Чернівецька область). <i>Науковий вісник Чернівецького університету</i>: Вип. 616: Географія. Чернівці: Рута, 2012. С. 5-11. Масловська Л. Ц., Савчук В. А. Оцінка результативності і ефективності виробництва органічної агропродовольчої продукції. <i>Агросвіт</i>. 2016. № 6. С. 23–28. Dankevych Ye. M., Dankevych V. Ye., Chaikin O. V. Ukraine agricultural land market formation preconditions. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i>. 2017. Vol. 65, №. 1. P. 259–271.

Електронні ресурси

Книги	Fletcher W. J., Sánchez Goñi M. F., Naughton F., Seppä H. Synthesis and perspectives: drivers, rhythms, and spatial patterns of Holocene climate change. <i>European Glacial Landscapes</i> / eds. D. Palacios, P. D. Hughes, V. Jomelli, L. M. Tanarro. Amsterdam: Elsevier, 2024. P. 127–146. URL: https://doi.org/10.1016/B978-0-323-99712-6.00026-X. (дата звернення: 10.11. 2023).
Законодавчі документи	Про стандартизацію : Закон України від 11 лют. 2014 р. № 1315. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1315-18 (дата звернення: 02.11.2017) Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : проект / М-во аграр. політики та продовольства України. URL: http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822 (дата звернення: 13.10.2017).
Періодичні видання	Ortega P., Lehner F., Swingedouw D., Masson-Delmotte V., Raible C. C., Casado M., Yiou P. A model-tested North Atlantic Oscillation reconstruction for the past millennium. <i>Nature</i>. 2015. Vol. 523, no. 7558. P. 71–74. URL: https://doi.org/10.1038/nature14518. (дата звернення: 12.10.2017). Neave H. Deming's 14 Points for Management: Framework for Success. <i>Journal of the Royal Statistical Society. Series D (The Statistician)</i>. 2012. Vol. 36, № 5. P. 561–570. URL: http://www2.fiu.edu/~revellk/pad3003/Neave.pdf (Last accessed: 02.11.2017). Colletta L. Political Satire and Postmodern Irony in the Age of Stephen Colbert and Jon Stewart. <i>Journal of Popular Culture</i>. 2009. Vol. 42, № 5. P. 856–874. DOI: 10.1111/j.1540-5931.2009.00711.x.

Сторінки з веб-сайтів	Що таке органічні продукти і чим вони кращі за звичайні? <i>Екологія життя</i> : веб-сайт. URL: http://www.eco-live.com.ua (дата звернення: 12.10.2017).
	Інші документи
Законодавчі і нормативні документи (інструкції, накази)	Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень : Закон України від 5 жовт. 2017 р. № 2164. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : затв. наказом М-ва фінансів України від 20 квіт. 2015 р. № 449. <i>Все про бухгалтерський облік</i>. 2015. № 51. С. 21–42. Про затвердження Порядку забезпечення доступу вищих навчальних закладів і наукових установ, що знаходяться у сфері управління Міністерства освіти і науки України, до електронних наукових баз даних : наказ М-ва освіти і науки України від 2 серп. 2017 р. № 1110. <i>Вища школа</i>. 2017. № 7. С. 106–107
Стандарти	ДСТУ ISO 9001: 2001. Системи управління якістю. [Чинний від 2001-06-27]. Київ, 2001. 24 с. (Інформація та документація).
Патенти	Комбайн рослинозбиральний універсальний : пат. 77937 Україна : МПК А01D 41/02, А01D 41/04, А01D 45/02. № а 2011 09738 ; заявл. 05.08.2011 ; опубл. 11.03.2013, Бюл. № 5.
Дисертації, автореферати дисертацій	Романчук Л. Д. Оцінка джерел надходження радіонуклідів до організму мешканців сільських територій Полісся України : дис. ... д-ра с.-г. наук : 03.00.16 / Житомир. нац. агрокол. ун-т. Житомир, 2011. 392 с. Романчук Л. Д. Оцінка джерел надходження радіонуклідів до організму мешканців сільських територій Полісся України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра с.-г. наук : 03.00.16. Житомир, 2011. 40 с.
Препринти	Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. 7 с. (Препринт. НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС ; 06-1).

Додаток Д

Приклади оформлення літератури у стилі APA7

Тип джерела	Приклад оформлення
Книги. Одноосібні автори	Шаблій, О. І. (1994). <i>Математичні методи в соціально-економічній географії</i> . Світ. Harvey, D. (2006). <i>Spaces of global capitalism: Towards a theory of uneven geographical development</i> . Verso.
Книги. Два автори	Стецюк В., В., & Ковальчук І., П. (2005). <i>Основи геоморфології: Навчальний посібник</i> (О., М. Маринич, Ed.). Вища школа. Кнох, Р., & Marston, S. (2016). <i>Human geography: Places and regions in global context</i> (7th ed.). Pearson.
Книги. Три і більше авторів	Шищенко, П. Г., Гавриленко, О. П., & Циганок, Є. Ю. (2017). <i>Фізична географія України</i> . Знання. Денисик, Г. І., Ситник, О. І., Чиж, О. П., Безлатня, Л. О., Денисик, Б. Г., & Война, І. М. (2020). <i>Міжзональні геоекотони України: монографія</i> (Г. І. Денисик & О. І. Ситник, Eds.). ТОВ "Твори.
Стаття з друкованого журналу	Осадчий, В. І., Агуїлар, Е., Скриник, О. А., Бойчук, Д. О., Сіденко, В. П., & Скриник, О. Я. (2018). Добова асиметрія кліматичних змін температури повітря в Україні. <i>Український географічний журнал</i> , 3, 21–30. Turner, V. L. (2002). Contested identities: Human-environment geography and disciplinary implications in a restructuring academy. <i>Annals of the Association of American Geographers</i> , 92(1), 52-74.
Стаття з електронного журналу з DOI	Шищенко П.Г., Гавриленко О.П., Циганок Є.Ю. (2020). Заповідні території в умовах мегаполісу: дигресія та шляхи відновлення (на прикладі окремих природоохоронних територій Києва). <i>Український географічний журнал</i> , 4, 49-56. DOI: https://doi.org/10.15407/ugz2020.04.049 Gavrilă, I.G., Kholiavchuk, D., Holobăcă, I.H., Ridush, O., Horváth, C., Ridush, B., ... & Pop, O.T. (2022). Tree-ring records of snow-avalanche activity in the Rodna Mountains (Eastern Carpathians, Romania). <i>Natural Hazards</i> , 114(2), 2041–2057. https://doi.org/10.1007/s11069-022-05458-w
Розділи у колективних монографіях	Палієнко, В. П., Барщевський, М. Є., Бортник, С. Ю., Палієнко, Е. Т., Вахрушев Б. О., & Кравчук, Я. С. (2013). Геоморфологічне районування. In В. П. Палієнко (Ed.), <i>Морфоструктурно-неотектонічний аналіз території України: концептуальні засади, методи, реалізація</i> (сс. 166–174). Наукова думка. Massey, D. (2005). Negotiating disciplinary boundaries. In P. Cloke, P. Crang, & M. Goodwin (Eds.), <i>Introducing human geographies</i> (2nd ed., pp. 365-372). Arnold.
Дисертації	Чернега, П. І. (1995). <i>Структура передгірських ландшафтів Буковинського Передкарпаття, проблеми їх оптимізації</i> . Автореф... дис. канд. геогр. наук. Інститут географії НАН України. Rodriguez, M. A. (2019). Climate change impacts on coastal erosion in Mediterranean regions [Doctoral dissertation, University of Barcelona]. ProQuest Dissertations and Theses Global
Матеріали конференцій	Холявчук, Д. (2024). Короткоперіодичні зміни палеоклімату ландшафтів Карпат: регіональний вимір. <i>Природа і суспільство: виклики і поступ</i> . Матеріали міжнародної

	наукової конференції присвяченої 80-річчю географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича (м. Чернівці, 11–13 жовтня 2024 р.), 55-57. Kholiavchuk, D., Cebulska, M., & Shkaieva, D. (2023). Drought Patterns in the Western and Eastern Carpathians: A Focus on Montane Forested Regions. <i>77th Forum Carpaticum Conference. Carpathian Futures – Critical Transitions (Kraków, Poland, 25–28 September 2023)</i>, 113.
Атласи та карти	Національний атлас України. (2007). ДНВП "Картографія". Геологічна карта України масштабу 1:1 000 000. (2019). Державна служба геології та надр України. USGS. (2020). <i>Topographic map of Yellowstone National Park [Map]</i>. Scale 1:100,000. U.S. Geological Survey
Звіти та статистичні збірники	Державна служба статистики України. (2021). <i>Статистичний щорічник України за 2020 рік</i>. Державна служба статистики України IPCC. (2021). <i>Climate change 2021: The physical science basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change</i>. Cambridge University Press
Електронні ресурси	Український екологічний клуб "Зелена хвиля". (2022, березень 15). Протидія зміні клімату. https://ecoclubua.com/category/napryamky/protydiya-zmini-klimatu-gromadskiy-aktyvyzm-ta-naukovi-doslidzhennya-z-rolu-miskogo-ozelenennya-v-stvorenni-komfortnogo-mikroklimatu-dlya-mistsevyh-zhyteliv/ NASA Earth Observatory. (2022, April 3). Global temperature anomalies. https://earthobservatory.nasa.gov/global-maps/MOD_LSTD_M
Бази даних	World Bank. (2022). World development indicators [Dataset]. https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators European Satellite Agency. (2021). Copernicus Climate Change Service [Dataset]. https://climate.copernicus.eu/
Нормативні документи	Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». (1991, червень 25). Відомості Верховної Ради України, 41, 546. European Union. (2020). European Green Deal. Official Journal of the European Union, C 442, 1-24.

Особливості цитування у тексті

Один автор:

(Голіков, 2019)

Голіков (2019) зазначає, що...

Два автори:

(Топчієв & Мальчикова, 2018)

Топчієв і Мальчикова (2018) вказують на...

Три і більше авторів (перше цитування):

(Шищенко, Гавриленко, & Циганок, 2017)

Далі: (Шищенко та ін., 2017)

Пряме цитування:

«Географічна наука має інтегративний характер» (Голіков, 2019, с. 45).

Декілька джерел: (Голіков, 2019; Топчієв & Мальчикова, 2018; Harvey, 2006)